

Katarzyna Rudkiewicz

Analiza kognitywna angielskiego predykatu with

Językoznawstwo : współczesne badania, problemy i analizy językoznawcze 5,
137-144

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Katarzyna Rudkiewicz

Analiza kognitywna angielskiego predykatu *with*

Gramatyka kognitywna dostarcza badaczowi narzędzi umożliwiających dogłębną analizę nieznanych dotychczas obszarów semantycznej struktury wyrazu, które nigdy wcześniej nie były przedmiotem badań ze względu na brak skutecznych metod opisu. Precyzyjna metodologia analizy kognitywnej pozwala na opisywanie języka na takim poziomie abstrakcyjności, który najpełniej odzwierciedla całą złożoność procesów myślowych człowieka oraz struktury jego systemu konceptualnego. Niniejsza praca ma na celu pokazanie skuteczności metody analizy kognitywnej, w ramach gramatyki kognitywnej Ronalda Langackera, do opisu struktury semantycznej predykatów, na przykładzie angielskiego predykatu *with*.

With kategoryzowany jest w gramatyce jako przyimek. Choć przyimki jako materiał badawczy cieszą się dość dużym zainteresowaniem językoznawców, wydaje się, iż niektóre z nich wybierane są jako przedmiot analiz znacznie częściej od innych. Szczególnie dużo miejsca w literaturze przedmiotu poświęcono przyimkom wyrażającym relacje przestrzenne¹. Wśród przyimków przeanalizowanych do tej pory *with* cieszy się stosunkowo małym zainteresowaniem językoznawców, pomimo dość wysokiej częstotliwości występowania w języku angielskim². Niewiele, jeśli w ogóle, uwagi poświęcono analizie *with* zarówno jako jednostce językowej, jak i nośnikowi zawartości semantycznej, co, zdaniem niektórych językoznawców, wynika z dużej abstrakcyjności tego przyimka, a co za tym idzie, niewielkiej możliwości graficznego zilustrowania jego struktury semantycznej³.

¹ Wśród najczęściej cytowanych należałoby wymienić prace Lindkvista (1972), Brugmana (1988), Rauha (1991), Rice'a (1993), Lindstromberga (1998), Cuyckensa (2002), Rudzkiej-Ostyn (2003) i in.

² Amerykański *Corpus of Contemporary American English* (COCA) umieszcza przyimek *with* na szesnastym miejscu pod względem częstości występowania, z odnotowaną liczbą użyc 2683014, <http://www.wordfrequency.info>.

³ S. Lindstromberg, *English Prepositions Explained*, Amsterdam–Filadelfia 1998, s. 208.

Pomimo iż historycznie *with* było nośnikiem znaczenia *przeciw*, w *opozycji*⁴, współczesne słowniki oraz literatura przedmiotu⁵ podają znacznie dłuższą listę znaczeń kodowanych obecnie przez ten przyimek. Randolph Quirk (1985) wymienia następujące:

- sposób

*He walked **with a limp**.*

Szedł, utykając.

- narzędzie

*He was killed **with an arrow**.*

Został zabity strzałą.

- składnik

*The terminal was built **with reinforced concrete**.*

Terminal zbudowano z betonu

- dodatek

*Curry **with rice** is my favourite dish.*

Curry z ryżem jest moją ulubioną potrawą.

- towarzyszenie

*I'm so glad you're coming **with us**.*

Cieszę się, że idziesz z nami.

- poparcie

*Remember that every one of us is **with you**.*

Pamiętaj, że wszyscy jesteśmy z tobą.

- opozycja

*Most Americans disagree **with the president**.*

Większość Amerykanów nie zgadza się z prezydentem.

- posiadanie

*A woman **with a large family**.*

Kobieta z dużą rodziną.

- odniesienie

*One may argue that disciplines can be identified **with reference** to their object of study.*

Można utrzymywać, że dyscypliny da się zidentyfikować w odniesieniu do ich przedmiotu badań.

- wyjątek

*All cranial nerve function was normal **with the exception** of cranial nerve VIII.*

Wszystkie nerwy czaszkowe funkcjonowały normalnie, z wyjątkiem nerwu VIII⁶.

Seth Lindstromberg (1998), uwzględniając z jednej strony znaczenia wskazane przez Quirka, wzbogaca listę o własne propozycje:

⁴ C. T. Onions (red.), *The Oxford Dictionary of English Etymology*, Oxford University Press, New York 1985.

⁵ Por. R. Quirk (red.), *A Comprehensive Grammar of the English Language*, Longman, London and New York 1985 oraz S. Lindstromberg, *English Prepositions Explained*, Amsterdam–Filadelfia 1998.

⁶ Wszystkie tłumaczenia autorki.

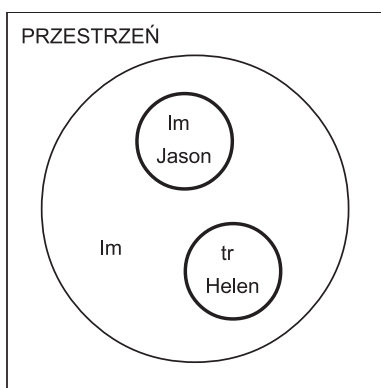
- bliskość
*The hammer is in the shed **with the other tools**.*
Młotek jest w składziku z innymi narzędziami.
- wspólna klasyfikacja
*Put these books out **with the recyclable paper**.*
Odłóż te książki razem z makulaturą.
- przynależność
*A car **with a new motor**.*
Samochód z nowym silnikiem.
*A committee **with two women** on it.*
Komisja z dwiema kobietami w składzie.
- współpraca
*They worked **with their oldest competitor** to kill off their new rivals.*
Współpracowali ze starym przeciwnikiem, aby pokonać nowych rywali.
- dwukierunkowość
*Trade **with the neighbouring country**.*
Handel z sąsiednim krajem.
- bliskość w czasie
*Ann waved and, **with that**, boarded the ship.*
Anna pomachała i zaraz weszła na pokład.
- przyczyna
*They cried out **with delight**.*
Wykrzyknęli z zachwytem.
- trwała obecność/powód
*I almost died **with excitement**.*
Prawie umarłem z podniecenia.
- rywalizacja
*Jane always competed **with her sister**.*
Jane zawsze rywalizowała z siostrą.
- kontakt
*A belongs **with B**.*
A pasuje do B.

Różnorodność znaczeń kodowanych przez przyimek *with* sugeruje jego stosunkowo dużą schematyczność semantyczną. Pojawia się zatem pytanie, czy możliwe jest, przy zastosowaniu kognitywnej metody analizy semantycznej, precyzyjne określenie bazy konceptualnej oraz profilu⁷, który funkcjonuje jako schemat konceptualny, sankcjonując

⁷ Langacker definiuje bazę jako strukturę pojęciową wyłonioną z jednej lub więcej domen, która jest konieczna do zrozumienia profilu danej jednostki językowej. Profil definiowany jest jako podstruktura w bazie, która uzyskując szczególną wyrazistość będącą wynikiem organizacji figura/ tło, staje się bezpośrednio dostępna dla użytkownika, umożliwiając mu zrozumienie znaczenia danej jednostki językowej. R. Langacker, *Foundations of Cognitive Grammar*, vol. 1, *Theoretical Prerequisites*, Stanford 1987, s. 486, 491; V. Evans, *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*, Kraków 2009, s. 19, 107.

różnorodne znaczenia *with* jako uszczegółowienia bądź metaforyczne rozszerzenia tego samego schematu.

W gramatyce kognitywnej przyimek definiowany jest jako relacyjna predykcja atemporalna⁸, której nominalny landmark (bądź landmarki) może zostać uszczegółowiony bądź nie. Langacker definiuje *with* jako predykcję kodującą informacje na temat szerszego kontekstu, w jakim funkcjonuje predykcja relacyjna i odnoszącą się do relacji syntagmatycznej pomiędzy elementem relacyjnym, a wyrażeniem nominalnym wypracowującym landmark tej relacji⁹. Langacker ilustruje powyższą definicję następującym przykładem – *Helen is with Jason in the jacuzzi* (Helena jest z Jasonem w jacuzzi) (rys. 1).

Rysunek 1. Profil przyimka *with* według Langackera

Jak pokazuje rysunek 1, *with* profiluje relację atemporalną zlokalizowaną w przestrzeni, gdzie *with* umieszcza swój trajektor w sąsiedztwie landmarka. Tak, jak wszystkie przyimki, *with* wymaga wypracowania swojego landmarka przez wyrażenie nominalne, podczas gdy jego trajektor może zostać wypracowany zarówno nominalnie np. *a girl with red hair* (dziewczyna z rudymi włosami); jak i relacyjnie np. *tremble with rage* (trząść się z wściekłości); *green with envy* (zielony z zazdrości). Według Ronalda Langackera pojęcie sąsiedztwa jest istotą znaczenia przyimka *with*. Sąsiedztwo to (pełniące rolę kolejnego landmarka)¹⁰ jest konceptualizowane jako ograniczony obszar w przestrzeni zawierający trajektor i landmark, w którym pozostają one względem siebie w relacji separacji (relacja [OUT]), natomiast względem obszaru sąsiedztwa – w relacji włączenia (relacja [IN])¹¹.

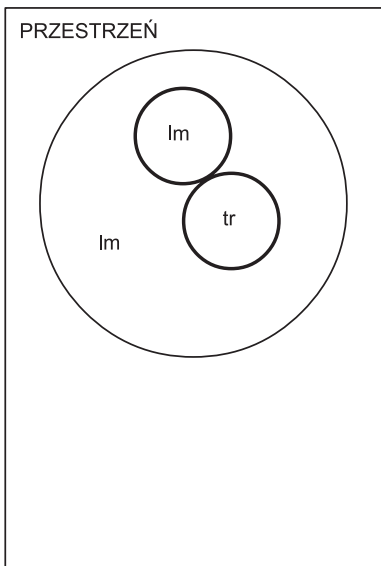
⁸ Relacje profilują w bazie wzajemne powiązania pomiędzy konceptualizowanymi elementami i jako takie, są zjawiskami konceptualnie zależnymi, w tym sensie, że niemożliwym jest konceptualizowanie powiązań bez równoczesnego konceptualizowania elementów powiązanych. Dlatego też profil predykcji relacyjnej zawiera zarówno te elementy, jak i powiązania między nimi. W profilu relacyjnym elementy powiązane zostają uwypuklone na tle bazy, zyskując miano figur: prymarnej – zwanej trajektorem i sekundarnej – zwanej landmarkiem. Trajektor zwykle znajduje się w jakimś położeniu (często będącym wynikiem jego ruchu) względem landmarka, który stanowi dla trajektora punkt odniesienia R. Langacker, op. cit., s. 217.

⁹ Langacker R., op. cit., s. 243.

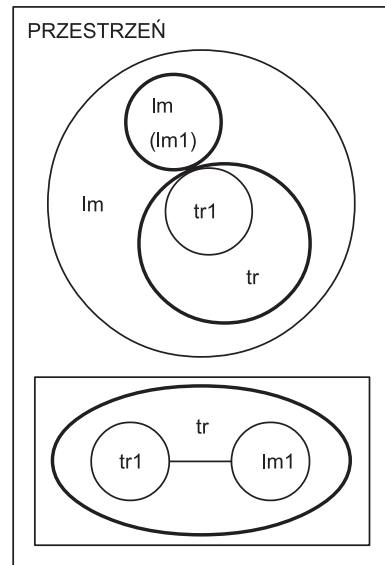
¹⁰ Ibidem. Zdaniem Langackera przyimek jako atemporalna predykcja relacyjna może zawierać w swoim profilu nie tylko jeden, ale nawet kilka landmarków, czego przykładem jest omawiany przyimek *with*.

¹¹ R. Langacker, op. cit., s. 217–218.

Pośród licznych znaczeń kodowanych przez *with* wymienianych przez Lindstromberga¹² *bliskość w przestrzeni* oraz jego metaforyczne rozszerzenie¹³ *bliskość mentalna* wydają się najbliższe langackerowskiemu pojęciu *sąsiedztwa*. Taki opis profilu zakłada, że trajektor może znajdować się dalej lub bliżej od landmarka dopóki pozostaje on w wyznaczonym obszarze sąsiedztwa. W obszarze tym trajektor może znaleźć się także w bezpośrednim kontakcie z landmarkiem, co stanowi jeden z wariantów jego lokalizacji. Wiele wyrażen zawierających przyimek *with* wskazuje na taki właśnie charakter jego profilu, co pozwala wysnuć wniosek, że *with* nie tylko wyznacza obszar sąsiedztwa dla trajektora i landmarka, ale w głównej mierze służy jako narzędzie zapewniające bezpośredni kontakt tychże wewnątrz wyznaczonego obszaru sąsiedztwa. Wniosek ten potwierdzają odnotowane w korpusie przykłady użyc, w których spójnik *and* (denotujący powiązanie) występuje jako najczęstszy synonim *with*¹⁴. Analiza materiału językowego pozwala stwierdzić, że nie *bliskość (sąsiedztwo)*, ale *styczność* stanowi istotę znaczenia przyimka *with*. Stąd proponowany przez Langackera profil przyimka *with* może wymagać pewnej modyfikacji, jak pokazują to rysunki 2 i 3.

Rysunek 2. Profil *with* z trajektorem nominalnym

Rysunek 3. Profil *with* z trajektorem relacyjnym oraz wewnętrzną strukturą trajektora relacyjnego

¹² S. Lindstromberg, *English Prepositions Explained*, Amsterdam, Filadelfia 1998, s. 208–218.

¹³ Zagadnienie rozszerzeń metaforycznych szczegółowo omawia George Lakoff w swojej pracy *Metaphors We Live By*, Chicago, Londyn 2007.

¹⁴ Dane z korpusów *British National Corpus* i *Corpus of Contemporary American English*.

Rysunki 2 i 3 pokazują bazę konceptualną oraz profil *with* odpowiednio z trajektorem nominalnym (rys. 2) i relacyjnym (rys. 3). Baza konceptualna zawiera przestrzeń, w której trajektor i landmark są zlokalizowane na tyle blisko względem siebie, że możliwa jest ich wzajemna styczność. Punkt styczności, obok trajektora i landmarka, zyskuje największą wyrazistość w schemacie, stając się centralnym elementem profilu *with*. Możliwość posiadania dwóch rodzajów trajektora – nominalnego lub relacyjnego (trajektor relacyjny jest trajektorem złożonym za sprawą posiadania w swojej strukturze własnego trajektora i landmarka) nie wpływa na rodzaj relacji pomiędzy trajektorem, a landmarkiem profilowanej przez *with*, która polega na styczności w każdym przypadku.

W taki sposób możliwe jest zilustrowanie struktury semantycznej wyrażen: *kill with a knife* (zabić nożem), *enter with a tray in one's hands* (wejść z tacą w rękach), *a man with a stick* (człowiek z laską), także tych, które funkcjonują jako metaforyczne rozszerzenie: styczność fizyczna → styczność abstrakcyjna, gdzie abstrakcyjność pozostaje kwestią stopnia ze względu na poziom abstrakcyjności landmarka, np. w wyrażeniu *a girl with a nice smile* (dziewczyna z miłym uśmiechem) czy *tremble with fear* (drzeć ze strachu).

Reasumując, *with* profiluje punkt styczności ze względu na doraźny, bezpośredni kontakt pomiędzy dwoma obiektami w przestrzeni fizycznej. Dzięki metaforycznemu rozszerzeniu podobny kontakt zachodzi w przestrzeni abstrakcyjnej i realizowany jest jako:

- kontakt mentalny *argue with the opponent* (spierać się z przeciwnikiem) – profilowany jest punkt mentalnej styczności pomiędzy uczestnikami sporu prowadzącymi walkę w abstrakcyjnej przestrzeni komunikacji;
- *pleased with your work* (zadowolony z twojej pracy) – profilowany jest punkt mentalnej styczności pomiędzy obiektem doświadczającym pozytywnej emocji, a źródłem tejże. Styczność w przestrzeni abstrakcyjnej, będąca rezultatem:
- nierozdzielności cechy i obiektu noszącego tę cechę *a girl with a nice smile* (dziewczyna z miłym uśmiechem), *a woman with a large family* (kobieta z dużą rodziną);
- nierozdzielności skutku i przyczyny *tremble with fear* (drzeć ze strachu).

Należy zwrócić uwagę na szczególnie rodzaj styczności zachodzącej między landmarkiem, a trajektorem relacyjnym. Ponieważ relacja styczności możliwa jest wyłącznie pomiędzy rzeczami, przeprowadzana w tym miejscu analiza kognitywna wymaga dodatkowego objaśnienia. Trajektor relacyjny zawiera w swojej strukturze wewnętrznej własny trajektor i landmark (oznaczone na rys. 3 jako, odpowiednio, tr1 i lm1). W omawianej lokalizacji trajektora względem landmarka z profilu *with*, to właśnie trajektor tr1, czyli element podstruktury trajektora relacyjnego *with* znajduje się w styczności z landmarkiem *with*. Po ustaleniu punktu styczności, landmark *with* zostaje wypracowany przez landmark lm1 z podstruktury relacyjnego trajektora *with*. Odwołując się do przykładu *tremble with fear* (drzeć ze strachu), wyrażenie *fear* jako uszczegółowienie landmarka *tremble* wypracowuje jednocześnie landmark *with*.

Gramatyka kognitywna dostarcza badaczowi narzędzi, umożliwiających dogłębne zbadanie natury procesów powstawania struktur semantycznych przy zastosowaniu precyzyjnego języka opisu¹⁵. Przeprowadzona analiza pozwala na określenie schematu

¹⁵ Por. K. Turewicz, *Understanding Prepositions Through Cognitive Grammar*, Szczecin 2005, s. 103–126.

konceptualnego przyimka *with*, jako profilującego relację styczności nominalnego bądź relacyjnego trajektora i nominalnego landmarka, charakteryzowaną następująco:

- na etapie powstawania frazy przyimkowej (*with-phrase*), miejsce wypracowania landmarka schematycznie określa ten landmark jako ‘obiekt zdolny do określenia punktu styczności (kontaktu)’, np. *with a stick*;
- na poziomie frazy rzeczownikowej, miejsce wypracowania trajektora będącego w relacji z landmarkiem frazy przyimkowej (*with-phrase*) schematycznie określa ten trajektor jako ‘obiekt zdolny do wejścia w relację styczności (kontakt)’, np. *a man with a stick*;
- na poziomie frazy czasownikowej bądź przymiotnikowej, miejsce wypracowania trajektora będącego w relacji z landmarkiem frazy przyimkowej (*with-phrase*) jest zbieżne z miejscem wypracowania trajektora relacji (czasownika bądź przymiotnika) i schematycznie określa trajektor jako ‘obiekt zdolny do podjęcia czynności, wejścia w stan lub nabycia cechy zapewniających osiągnięcie kontaktu z landmarkiem’, np. *(a murderer) killed with a knife, (a neighbour) green with envy*.

Analiza kognitywna pozwoliła na określenie schematu konceptualnego *with*, który sankcjonuje wszystkie znaczenia, w jakich używany jest omówiony przyimek. Wymienione na początku pojęcia kodowane przez *with* takie, jak: *towarzystwo, składnik, czy wspólna klasyfikacja* nie powinny być zatem traktowane jako odrębne znaczenia wyrażane przez ten przyimek, lecz raczej jako funkcjonujące w zasobie konceptualnym użytkowników języka podschematy schematu *styczności*.

Bibliografia

- Davies M., BYU-BNC: The British National Corpus, <http://corpus.byu.edu> [dostęp: 20.10.2010 r.].
- Davies M., The Corpus of Contemporary American English (COCA), <http://www.american-corpus.org> [dostęp: 20.10.2010 r.].
- Evans V., *Leksykon językoznawstwa kognitywnego*, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, Kraków 2009.
- Lakoff G., *Metaphors We Live By*, The University of Chicago Press, Chicago, Londyn 2007.
- Langacker R., *Foundations of Cognitive Grammar*, vol. 1, *Theoretical Prerequisites*, Stanford University Press, Stanford 1987.
- Lindstromberg S., *English Prepositions Explained*, Amsterdam, Filadelfia 1998.
- Onions C. T. (red.), *The Oxford Dictionary of English Etymology*, Oxford University Press, New York 1985.
- Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J., *A Comprehensive Grammar of the English Language*, Longman, London and New York 1985.
- Turewicz K., *Understanding prepositions through Cognitive Grammar*, [w:] Turewicz K. (red.), *Cognitive Linguistics. A User-Friendly Approach*, Szczecin University Press, Szczecin 2005.

Słowniki

Compact Oxford English Dictionary, <http://www.oxforddictionaries.com/definition/with?view=uk>.

Macmillan Dictionary, <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/american/with>.

Merriam-Webster's Online Dictionary, 11th Edition, <http://www.merriamwebster.com/dictionary/with>.